ШУШКЕВІЧ ШУКАЕ ЗГОДЫ

Пасьля забароны ў кастрычніку 1992 году рэфэрэндуму аб датэрміновых выбарах пракамуністычныя, антыбеларускія сілы ўзмацнілі наступ і на нацыянальны рух, і на кіраўніка парляманту Станіслава Шушкевіча.

Суб'ектыўна, Шушкевіч працягваў заставацца незалежнікам (у чым я перакананы). Лічыў і лічу Станіслава Станіслававіча маральным, сумленным чалавекам; займаючы найвышэйшую ў краіне пасаду, ён паказваў прыклад асабістай сьціпласьці (і тым самым выклікаў нянавісьць у намэнклятуры). Сын рэпрэсаванага пісьменьніка, ён меў дэмакратычны сьветапогляд, быў высокаадукаваным – напэўна, упершыню гэтыя якасьці сышліся ў асобе, якая займала найвышэйшую ў Беларусі пасаду (я пішу ў мінулым часе, бо ацэньваю ягоныя якасьці на пасадзе старшыні ВС, у гістарычным ўжо кантэксьце).

Вялікім мінусам Шушкевіча была ягоная непасьлядоўнасьць і нейкае наіўнае жаданьне знайсьці паразуменьне з тымі, хто мовы кампрамісаў не разумее ў прынцыпе. У выніку кампрамісы абарочваліся здачай вельмі істотных пазыцыяў. Ён увесь час шукаў „згоды" паміж Апазыцыяй БНФ і парляманцкай пракамуністычнай большасьцю, і вынік гэтых пошукаў быў заўсёды не на нашу карысьць (часам пішуць – „Шушкевіч лавіраваў"; насамрэч з восені 1992 году ніякіх палітычных „рэвэрансаў" у бок БНФ сьпікер ужо не рабіў).

У адрозьненьне ад Шушкевіча, Кебіч быў чалавекам пасьлядоўным. На мяжы 1989–90 гадоў ён выгадна вылучаўся зь ліку найвышэйшай гаспадарчай партыйнай намэнклятуры сваёй энэргічнасьцю; неўзабаве пасьля таго, як увесну 1990-га ён заняў пасаду Старшыні Саўміну, Васіль Быкаў у артыкуле ў маскоўскай „Литературной газете" назваў яго прэм'ерам, зь якім зьвязаныя спадзяваньні. Асабіста на мяне першая асабістая гутарка з Кебічам (я прыйшоў прасіць трубы для камунальных службаў маёй выбарчай акругі) таксама зрабіла станоўчае ўражаньне.

Намэнклятурнае пакаленьне Кебіча асабіста я вызначаю як „дзяцей вайны" – іх дзяцінства альбо раньняе юнацтва прыпала на гады нястачаў, калі вельмі шмат значылі чалавечыя якасьці, што часта толькі і былі адзінай надзеяй на выратаваньне ад самага звычайнага голаду. Прычым гэта быў час усенароднага гора (у пазьнейшыя часы нястачы дзіцяці маглі быць вынікам нейкіх сямейных прычынаў альбо п'янства бацькоў, і на фоне адноснай дагледжанасьці раўналеткаў гэта магло спарадзіць зварот на зьвыродлівыя комплексы). Да таго ж, гэтае пакаленьне ў большасьці вучылася ў беларускіх школах. Ва ўсялякім разе, не магу дапусьціць думкі, каб Кебіч аддаў каманду на брутальныя дзеяньні кшталту зьбіцьця дэпутатаў, альбо пасьлядоўна і мэтанакіравана, крок за крокам, вынішчаў бы беларускія асяродкі, што рабілі прадстаўнікі наступнага пакаленьня – прэзыдэнт Лукашэнка і кіраўнікі ягонай адміністрацыі Сініцын, Латыпаў, ды Шэйман. Усё ж для Кебіча існавала нейкая мяжа.

Канешне, кожны чалавек, як кажуць, – „сам стваральнік свайго лёсу", у тым ліку і палітычнага, і асабіста нясе за яго адказнасьць. У трансфармацыі іміджу Кебіча – ад „прэм'ера спадзяваньняў" да ўвасабленьня антыдэмакратычных сілаў – найперш вінаваты сам Вячаслаў Францавіч. Аднак адбылося гэта не ў апошнюю чаргу дзякуючы некаторым асобам зь ягонага найбліжэйшага атачэньня, якія свае пасады выкарыстоўвалі выключна ў інтарэсах уласнага матэрыяльнага дабрабыту. Гуляючы на некаторых чалавечых слабасьцях, у гэтае „найбліжэйшае кола" ўвайшлі і тыя, для каго галоўным быў інтарэс Масквы.

Да 1993 году пазыцыя Кебіча (ва ўсялякім разе, палітычная пазыцыя ягонага ўраду) канчаткова сфармавалася і палягала ў жаданьні ўтрымаць уладу праз падтрымку (найперш эканамічную) Масквы. Гэтыя спадзяваньні на расейскія нафту, газ ды пазыкі Крэмль і Лубянка выкарыстоўвалі, каб як мацней прывязаць да сябе Беларусь. Чым больш слабой эканамічна была Беларусь – тым больш шанцаў на посьпех мела такая стратэгія. Беларускі Народны Фронт успрымаўся імі (і абсалютна справядліва) як галоўная сіла, якая перашкаджала такой палітыцы.

У сярэдзіне студзеня 1993 году адбылося сумеснае паседжаньне Прэзыдыюму Вярхоўнага Савета і прэзыдыюму Савета Міністраў, зь яко-

га, у парушэньне закону, выставілі „звычайных" дэпутатаў. Паседжаньне вялі С. Шушкевіч і С. Кебіч. Было вырашана, як пазьней праінфармаваў Шушкевіч, „пайсьці па шляху пераважна дзяржаўнай уласнасьці на зямлю". 18 студзеня С. Шушкевіч правёў кансультацыйную сустрэчу з прадстаўнікамі парляманцкіх фракцыяў. Сьпікер выказаў незадавальненьне тым, што сэсія ВС ідзе „марудна". На нарадзе я дыскутаваў з каардынатарам групы „Беларусь" Г. Казловым, які прапанаваў скасаваць „Рознае" (штодня перад пачаткам паседжаньняў на працягу паўгадзіны дэпутаты маглі выступіць на самыя розныя тэмы, зрабіць запыты і г.д. Мы актыўна выкарыстоўвалі „Рознае", паколькі яно перадавалася ў радыё і тэлебачаньні ў поўным запісе, без купюраў). У выніку С. Шушкевіч прыняў прапанову скасаваць „Рознае" (што, аднак, не было зроблена – нават „большасьць" парлямэнцкай „большасьці" не пагадзілася на гэта, бо губляла магчымасьць „сьвяціцца" перад уласнымі выбарцамі).

3 лютага большасьць дэпутатаў ВС галасуе за скасаваньне Пастановы аб прыпыненьні дзейнасьці КПБ–КПСС – пры працэдурных парушэньнях з боку Шушкевіча (адключаў мікрафоны ў дэпутатаў Апазыцыі).

У ВАЙСКОВУЮ АРБІТУ РАСЕІ

Зь вясны 1992 году набірае абароты кампанія па ўцягваньні Беларусі ў Дамову аб калектыўнай бясьпецы СНД (ДКБ). Вайсковым міністэрствам краінаў СНД у блёку адводзіцца дэкаратыўная роля; стратэгію выпрацоўвае расейскі Генштаб. У Вярхоўным Савеце кампанію ўзначальваюць старшыня парляманцкай камісіі па справах бясьпекі М. Грыб, а таксама намесьнікі начальніка Ўпраўленьня грамадзкай бясьпекі і абароны Саўміну Генадзь Казлоў і Валер Паўлаў. Уласна, патрабаваньне аб далучэньні краіны да ДКБ робіцца лейтматывам дзейнасьці парлямэнцкай большасьці на працягу ўсяго 1993 году.

19 сакавіка Апазыцыя БНФ выступае з Заявай „Аб дачыненьнях у войску", у якой выказваецца супраць далучэньня да ДКБ і ваеннага саюзу з Расеяй. У пачатку красавіка кіраўнікі грамадзкіх арганізацыяў і вядомыя дзеячы (у тым ліку В. Быкаў, Р. Барадулін, С. Законьнікаў, У. Арлоў, Р. Гарэцкі, А. Дудараў, М. Купава, А. Мальдзіс, Г. Сурмач) выступілі са Зваротам „Беларускі народ ня можа плаціць за нафту крывёю сваіх сыноў".

8 красавіка Зянон Пазьняк зьвяртаецца да жанчын Беларусі з заклікам падаць голас пратэсту супраць ваеннага саюзу і скасаваньня нэўтралітэту. „Ня верце ні гэтаму ўраду, ні гэтаму Вярхоўнаму Савету. Яны створаныя з камуністычнай намэнклятуры яшчэ пры савецкім таталітарным рэжыме...".

Падчас абмеркаваньня вайсковага пытаньня на 11-ай нечарговай сэсіі ВС Станіслаў Шушкевіч фактычна блякуе дзеяньні Апазыцыі БНФ. „Гэтым разам выбар быў пастаўлены вельмі сур'ёзна. Адмова ад нэўтралітэту і бязьядзернасьці Беларусі, ваенны саюз з Расеяй і азіяцкімі краінамі – гэта ня толькі пэрспэктыва страты незалежнасьці, гэта крах мірнай незалежнай палітыкі, страты прэстыжу і пазіцыяў у сьвеце. Гэта пагроза жыцьцям грамадзянаў Беларусі... Намэнклятура паставіла сьпікера (ці, як яны вымаўляюць, „скіпера") перад выбарам, намякаючы адначасна пра магчымасьць яго адстаўкі. Прыём заўсёды спрацоўваў бездакорна. Ад „скіпера" патрабавалася ня даць нармальна працаваць Апазыцыі БНФ – адзінай сіле ў Вярхоўным Савеце, якая можа сапсаваць гульню большасьці. Кіраўнік сэсіі заўсёды стараўся. Груба парушаліся законы, рэглямант, адключаліся мікрафоны, не давалася слова, галасаваньнем большасьці спынялася дыскусія. Ужываліся нават адкрытыя падтасоўкі галасаваньня... Дэпутатаў Апазыцыі пад гіканьне і выкрыкі, ёрніцтва Старшыні, разьлічаныя на ўхваленьне камуністычнай большасьці, фактычна пазбаўлялі на сэсіі дэпутацкіх правоў", – пісаў у „Навінах БНФ" (спэцвыпуск, красавік 1993 г.) Мар'ян Ванькевіч (псэўданім З. Пазьняка).

Шушкевіч рабіўся закладнікам уласнай непасьлядоўнасьці.

Вынік: большасьцю галасоў Вярхоўны Савет прымае рашэньне даручыць С. Шушкевічу падпісаць ад імя Беларусі Дамову аб калектыўнай бясьпецы СНД (сярод 188 дэпутатаў, якія прагаласавалі за гэта – А. Лукашэнка).

(Калекцыя З. Пазьняка)

Падпісаньне „Антыкрызіснага Пагадненьня” 14 сакавіка 1992 г. Менск, Дом літаратара. У цэнтры З. Пазьняк і С. Шушкевіч

Шушкевіч заяўляе: „Я павінен выконваць рашэньне Вярхоўнага Савета, хоць я ня згодны”, – і адначасна выступае з прапановай рэфэрэндуму аб захаваньні вайсковага нэўтралітэту. 27 красавіка ўдзельнікі Кансультацыйнай нарады патрыятычна-дэмакратычных сілаў Беларусі падтрымліваюць ініцыятыву С. Шушкевіча. Аднак прапанова ня мела заканадаўчага разьвіцьця.

Яшчэ ў 1992 годзе афіцэры не былі прыведзеныя да прысягі на вернасьць Беларусі. (!) Шмат хто зь іх заяўляў, што „прысягаў СССР” і „перапрысягаць” не зьбіраецца. Каму служыць – справа кожнага; аднак у іншай краіне пасьля такіх заяваў афіцэр быў бы звольнены на працягу 24 гадзін. У Беларусі ж неабходнасьць прыняцьця прысягі ўсё яшчэ дэбатавалася, а звальнялі афіцэраў зусім за іншае.

Рукамі міністра абароны Казлоўскага ўрад распачынае звальненьне з войска афіцэраў – актывістаў Беларускага згуртаваньня вайскоўцаў, якія ўзяліся „ў цяжкіх умовах нярэдка непрыхільнай да беларушчыны атмасфэры ў сучасным войску прапагандаваць уласным прыкладам беларускі дзяржаўны патрыятызм, вяртаць у войска беларускую мову і традыцыі, тым самым пераадольваючы адчужэньне паміж наваствораннай беларускай арміяй і беларускім народам”.

Апошняя цытата – са Звароту да грамадзян Беларусі ў абарону актывістаў БЗВ і яго кіраўніка М. Статкевіча, які падпісалі больш як восемдзясят палітычных і грамадзкіх дзеячоў – у тым ліку В. Быкаў (ягоны подпіс стаіць першым), Б. Сачанка, А. Пісьмянкоў, Г. Сагановіч, М. Чарняўскі, У. Кулажанка, Т. Мархель. Пад зваротам подпісаліся 55 дэпутатаў Вярхоўнага Савета, у тым ліку Апазыцыя БНФ у поўным складзе.

У красавіку 1993 года Апазыцыя БНФ канстатуе, што „Савет Міністраў, якому цяпер падпарадкоўваюцца Узброеныя Сілы, да гэтай пары не прыступіў да выкананьня дадзенага яму да 1 сакавіка г.г. Вярхоўным Саветам даручэньня пачаць рэалізацыю зацьверджанай на 10 сэсіі Вярхоўнага Савета Беларусі „Ваеннай дактрыны Рэспублікі Беларусь”. Мы прапанавалі перападпарадкаваць

(Калекцыя З. Пазьняка)

Дэлегаты III Зьезду БНФ Адраджэньне. Менск, Тэатр імя Янкі Купалы 29 – 30 траўня 1993 г.

Узброеныя Сілы парляманту, але нашая прапанова не была прынятая. Расейскі Генштаб праз сваіх прыхільнікаў ў Савеце Міністраў ўцягваў Беларусь у арбіту расейскіх вайсковых інтарэсаў.

„НАС ПАВІННА НАТХНЯЦЬ СЬВЯТАСЬЦЬ НАШАЕ МЭТЫ"

Праімпэрскія сілы актыўна ідуць у наступ: дэпутаты-вэтэраны ініцыююць дыскусію аб скасаваньні Бел-Чырвона-Белага Сьцяга і гэрба „Пагоня" ў якасьці дзяржаўных сымваляў і пераносе сьвяткаваньня Дня сувэрэнітэту з 27 ліпеня на іншы дзень (ужо тады ў апошняй прапанове праглядалася мэта – зьнішчыць прызнаньне дзяржаўным сьвятам юрыдычнае прыняцьцё Дэклярацыі аб сувэрэнітэце, а фактычна – незалежнасьці ад Масквы; бо 3 ліпеня – гэта дзень вызваленьня Менску ад нямецкай акупацыі і вяртаньня старой – савецкай, з ідэяй сувэрэнітэту ён ніяк не зьвязаны).

У чэрвені 1993-га Савет Міністраў спрабуе юрыдычна перападпарадкаваць сабе КДБ (паводле Закону, КДБ падпарадкоўваецца Вярхоўнаму Савету; насамрэч інфармацыю з КДБ маюць толькі С. Шушкевіч, М. Грыб і яшчэ, магчыма, два–тры дэпутаты. Фактычна, КДБ знаходзіцца ў падпарадкаваньні Саўміну).

29–30 чэрвеня дэлегацыя на чале з Кебічам наведвае Маскву і дамаўляецца з расейскім прэм'ерам Чарнамырдзіным аб умовах, на якіх у Беларусі будзе ўведзены расейскі рубель у якасьці "адзінага законнага плацежнага сродку". З гэтага моманту ідэя ўвядзеньня расейскага рубля робіцца галоўнай прапагандысцкай тэмай В. Кебіча; пазьней яе будзе выкарыстоўваць і А. Лукашэнка.

„Нацыя і воля – вось вечныя праблемы і калізія, ці можа што быць важнейшым за іх? Ворагі – так, ворагаў у нас заўсёды хапала, не паменела іх і зараз… Усё нацыянальна беларускае для іх – варожае, а ўсё агіднае, варожае для нацыі – іхняе… – казаў Васіль Быкаў падчас адкрыцьця 3-га зьезду БНФ, які адбыўся ў апошнія дні траў-

ня. – І калі нам кажуць: трэба болей цярпімасьці, памяркоўнасьці, трэба менш радыкалізму і рыгарызму, бо важней за ўсё паступовасьць, нацыянальная згода – мы ведаем: гэта гавораць яны ці іхнія адвакаты, нават тады, калі гавораць па-беларуску. Увесь наш гістарычны вопыт пярэчыць супраць іх д'ябальскай лёгікі... Так, цяпер можна з упэўненасьцю сказаць, што менавіта БНФ напрыканцы XX стагодзьдзя абудзіў нацыю, даў ёй надзею... І калі не перамог канчаткова, дык у тым адлюстравалася не заганнасьць ягоных мэтадаў, а найбольш – грандыёзнасьць задачы. Але БНФ і не ўяўляў яе меншай, тая задача сапраўды нечувана грандыёзная, і як цяпер відаць, па сіле хіба не аднаму пакаленьню нацыянальна-сьведамых беларусаў... Няўдач і перамог яшчэ будзе нямала. Але ў нас ёсьць гарант – найперш гэта незваротная хада гісторыі, прагрэсу і чалавечнасьці. Нас павінна натхняць сьвятасьць нашае мэты, зарука дасягненьня якой – народная воля, выпрабаванае, узбагачанае вопытам кіраўніцтва БНФ. А таксама ягоны лідэр, які ў шматлікіх варунках барацьбы засьведчыў сваю надзвычайную вартасьць. Можна з упэўненасьцю сказаць, што нацыі пашчасьціла на яе лідэра, якім зьяўляецца пасланы нам Богам Зянон Станіслававіч Пазьняк".

Зьезд БНФ абвясьціў галоўнай мэтай сваёй праграмы свабоднага чалавека ў аднОўленай незалежнай Беларусі і пацьвердзіў, што выступае за беларускую мову як адзіную дзяржаўную, пры роўных умовах разьвіцьця нацыянальных меншасьцяў. Пры гэтым Зянонам Пазьняком упершыню была вылучана тэза „парытэту" правоў чалавека і правоў дзяржавы (пад апошнім мелася на ўвазе ня тое, што завецца „машынай дзяржаўнага апарату", а незалежная Беларусь). Нягледзячы на тое, што гэтая тэза была падтрымана Васілём Быкавым, лібэральныя „дэмакраты" ўчынілі енк з той прычыны, што БНФ, нібыта, хоча такім чынам прынізіць правы чалавека, свабоду асобы, што супярэчыць прынцыпам так званага „адкрытага грамадзтва" і фундамэнту, на якім пабудаваная самая дэмакратычная краіна – ЗША. Міне восем гадоў, і пасьля атакі мусульманскіх тэрарыстаў на Нью-Ёрк і Вашынгтон ідэя парытэту знойдзе ўвасабленьне ў ЗША.

Васіль Быкаў выступае на Сойме БНФ. Справа З. Пазьняк.

СПРОБА АДСТАЎКІ ШУШКЕВІЧА

У канцы чэрвеня парляманцкая большасьць пачынае працэс адхіленьня ад улады Станіслава Шушкевіча. На сэсіі Вярхоўнага Савета В. Ціхіня заяўляе пра неабходнасьць адстаўкі старшыні, Ціхіню падтрымліваюць А. Лукашэнка, Д. Булахаў, В. Ганчар, Г. Карпенка (на той час – кіраўнік Партыі народнай згоды, складзенай пераважна з прадстаўнікоў прамысловай намэнклятуры).

„Атака – гэта працяг помсты, імкненьне ў апошні раз нашкодзіць, грымнуць дзьвярыма перад сваім канцом. Яны аджываюць, будучага няма, і тычыцца тое як адкормленых у партыйных сьвінарніках парсюкоў, так і атлусьцелай на дзяржаўных раскрадзеных сродках новай буржуазіі – намэнклятуры, якая своечасова апынулася

1993 г.

менавіта там, дзе нешта прыватызуецца. I вось тут змыкаюцца інтарэсы Івана Трусава і Генадзя Карпенкі, вось тут і сябруюць камуніст з „дэмакратам". У захаваньні такога сэнсу і шукаюць апору „товарищи" з „господами", заклікаючы да „згоды" і „стабільнасьці", – пісала ў тыя дні менская газэта „Добры вечар" (3 ліпеня 1993 г.).

Аднак былі і куды больш сур'ёзныя прычыны, чым прыватныя інтарэсы асобных дэпутатаў ці нават інтарэсы асобных партыяў. Праімпэрскія сілы разумелі, што Шушкевіч, пры ўсёй ягонай непасьлядоўнасьці, застаецца перашкодай на шляху стварэньня вайсковага саюзу і, далей, поўнага вяртаньня Беларусі ў зону маскоўскага ўплыву.

Паказальна, што сярод ініцыятараў адстаўкі Шушкевіча былі тыя самыя дэпутаты, што актыўна дамагаліся ўцягваньня Беларусі ў зону калектыўнай бясьпекі – палкоўнікі Генадзь Казлоў і Валер Паўлаў. А галоўным закідам Шушкевічу было тое, што ён не падпісвае Дамову аб Калектыўнай бясьпецы СНД.

Спрабуючы прадухіліць адстаўку, Шушкевіч заявіў, што накіраваў лідэрам дзяржаваў СНД ліст, у якім паведаміў аб далучэньні Беларусі да Дамовы, і што гэта, на яго, Шушкевіча, думку, фактычна зьяўляецца актам падпісаньня. У адказ на гэта міністар замежных справаў П. Краўчанка заявіў, што такі ліст ня мае юрыдычнай сілы. Прадстаўнікі парляманцкай большасьці (а таксама „незалежныя" дэпутаты) абвінавацілі Шушкевіча ў падмане і вынесьлі пытаньне аб недаверы.

Словы Шушкевіча адносна далучэньня да Дамовы аб калектыўнай бясьпецы выклікалі ў нас абурэньне.

Тым ня менш, менавіта Апазыцыя БНФ выратавала Шушкевіча ад адстаўкі. (Вырашылі што Шушкевіча трэба яшчэ падтрымаць.)

Так, ужо на стадыі ўключэньня пытаньня аб адстаўцы мы ў галасаваньні ня ўдзельнічалі. Для прыняцьця рашэньня трэба было 174 галасы, „за" было 148, не хапіла 26. Зразумеўшы, што легітымнае рашэньне аб адстаўцы правесьці ня ўдасца, апанэнты прапанавалі паставіць пытаньне аб даверы праз галасаваньне бюлетэнямі ў кабінах – з тым разьлікам, што калі большасьць выкажацца за недавер, Шушкевіч сам будзе вымушаны сысьці.

Дэпутаты БНФ адмовіліся ўдзельнічаць і ў гэтай працэдуры, не рэгістраваліся і ня бралі бюлетэні. У выніку за недавер прагаласавалі 166 дэпутатаў – не хапіла 8 галасоў.

Між іншым, гэта абвяргае пазьнейшыя сьцьверджаньні Станіслава Станіслававіча, што нібыта Апазыцыя на чале з Пазьняком жадала ягонай адстаўкі – калі б мы жадалі, дык узялі б бюлетэні.

Але такое меркаваньне Шушкевіч выкажа тольькі празь некалькі гадоў.

У тыя ж дні Шушкевіч даў інтэрвію карэспандэнтам БелаПАНу:

„Найбольш пасьлядоўна і адкрыта адстойвала Вас у гэтай сытуацыі Апазыцыя БНФ. Ці пераглядзіце Вы цяпер свае адносіны зь ёю?" – запытаўся карэспандэнт. Адказ: „Што тычыцца ацэнкі дзейнасьці Апазыцыі ў апошнія дні... Я зразумеў,

што яна стала „глыбейшай”. Паглядзіце, наколькі эфэктыўна прымяніла яна яшчэ адну сваю „зброю” – байкот. Адзначу, што па пытаньнях культуры, мовы і гістарычнай спадчыны я заўсёды быў з Апазыцыяй. Але па пытаньнях эканомікі трэба капаць глыбей, чым яна гэта робіць...” („Зьвязда”, 3 ліпеня 1993 г.). Станіслаў Станіслававіч зрабіў выгляд, нібыта і ня ведае пра дзесяткі эканамічных заканадаўчых прапановаў, вылучаных Апазыцыяй і яе Ценявым Кабінэтам і адрынутых парляманцкай большасьцю, часам не без удзелу сьпікера...

У тыя дні ў Драздах у рэзыдэнцыі амэрыканскага амбасадара Дэвіда Сўорца адбыўся прыём з нагоды Дня незалежнасьці ЗША. Пасьля прыёму там жа, у рэзыдэнцыі, мы сабраліся ў больш вузкім коле – С. Шушкевіч, З. Пазьняк, І. Сярэдзіч, У. Заблоцкі – і падрабязна (трэба прызнацца, даволі эмацыйна) абмеркавалі сытуацыю. Мы раілі Шушкевічу вызначыцца, перахапіць ініцыятыву і запатрабаваць адстаўкі ўраду Кебіча – але Станіслаў Станіслававіч быў перакананы, што тактыка „згоды” яшчэ ня вычарпала свайго патэнцыялу.

Праз два дні, выступаючы на 3-й усебеларускай палітычнай канфэрэнцыі, Зянон Пазьняк наступным чынам ахарактарызаваў сытуацыю: „Фармальна зьняцьцё С. Шушкевіча з пасады Старшыні Вярхоўнага Савета не ўяўляе ніякіх цяжкасьцяў. Ён ня мае ніякай апоры. Ні Апазыцыя Народнага фронту, ні іншыя дэмакратычныя дэпутаты яго не падтрымліваюць за згодніцтва, бесхрыбетнасьць і беспрынцыповае ўгодніцтва перад камуністычнай большасьцю ў Вярхоўным Савеце. С. Шушкевіч актыўна спрычыніўся да такіх чорных яе справаў, як антызаконная забарона рэфэрэндуму 29 кастрычніка 1992 г. і аднаўленьне дзейнасьці КПБ–КПСС на Беларусі. С. Шушкевіч моцна вінаваты перад дэмакратамі, якія паднялі яго зь невядомасьці і зрабілі галоўнай службовай асобай дзяржавы. Тым ня менш, Апазыцыя БНФ, ад якой залежаў лёс С. Шушкевіча на пасадзе Старшыні, і іншыя дэмакратычныя дэпутаты спакойна ацанілі гэту пэрманэнтна парадаксальную сытуацыю і вырашылі падтрымаць С. Шушкевіча байкотам рэгістрацыі і галасаваньня, штучным стварэньнем адсутнасьці кворуму. Бо справа, як бачым, зусім не ў яго асобе, як бы крытычна да яе ні адносіцца. Справа ў пагрозе незалежнасьці Беларусі. Ва ўсялякім разе С. Шушкевіч – не намэнклятура, не крадзе і адстойвае беларускую культуру... Зыходзячы са здаровай лёгікі, яму варта было б зрабіць рашучыя вывады і каваць жалеза, пакуль „праціўнік” падаўлены паражэньнем... На жаль, гэты чалавек наўрад ці здольны на рашучыя і асэнсаваныя дзеяньні. Найбольш верагодна, што застанецца балотнае „ўсё як было”, быццам нічога ня сталася. Пры такім дачыненьні ў наступны раз захаваць статус-кво ў Вярхоўным Савеце і не дапусьціць безразьдзельнага панаваньня намэнклятурна-камуністычнай арды ня здолее ўжо і Апазыцыя...”.

Камэнтуючы няўдалую спробу адстаўкі Шушкевіча, аналітыкі (напрыклад, Віталь Цыганкоў) адзначалі, што ў Шушкевіча ёсьць тры варыянты паводзінаў: гучна падаць у адстаўку і расставіць для грамадзтва кропкі над „і”, ліквідаваўшы дэмакратычную шырму кіраўніка дзяржавы пры недэмакратычным урадзе; далучыцца да Апазыцыі або зрабіць выгляд, што нічога ня здарылася. Апошні варыянт толькі замаруджваў бы сытуацыю. „Альбо памяняецца Шушкевіч, альбо (рана ці позна) памяняюць яго”, – пісаў Віталь Цыганкоў („Зьвязда”, 3 ліпеня 1993 г.).

На вялікі жаль, Шушкевіч абраў гэты трэці шлях.

ЭНЭРГЕТЫЧНАЯ ЗАЛЕЖНАСЬЦЬ. ІДЭЯ БАЛТА-ЧАРНАМОРСКАГА КАЛЕКТАРА

У ліпені 1993 году адбылася праведзеная з ініцыятывы Зянона Пазьняка і лідэра Народнага Руху Ўкраіны Вячаслава Чарнавіла канфэрэнцыя „Шляхі выхаду з паліўна-энэргетычнага крызысу”, на якой абмяркоўвалася стварэньне Балта-Чарнаморскага нафтавага калектара. У канчатковым выглядзе калектар мусіў зьвязаць парты Чорнага і Балтыйскага мораў, для Беларусі гэта азначала б выхад да альтэрнатыўных крыніцаў нафты і ліквідацыю поўнай паліўнай залежнасьці

ад Расеі. Былі падрыхтаваныя фінансавыя і тэхнічныя абгрунтаваньні.

Разьвіваючы аргумэнтацыю на карысьць стварэньня Балта-Чарнаморскай Садружнасьці, З. Пазьняк заўважыў, што „пасьля распаду СССР нашыя краіны выпалі са складзенай геапалітычнай прасторы паміж Усходам і Захадам. Вырваўшыся з імпэрскіх межаў, кожная з нашых краінаў сьпяшаецца як найхутчэй на Захад, імкнучыся вярнуцца ў Эўропу, прагне знайсьці новую стабільнасьць у сыстэме новых узаемаадносінаў. Але Захад існуе ў іншай сыстэме эканамічных каардынатаў. Нават такія краіны, як Польшча, Чэхія, Славаччына, Вугоршчына пайшлі ўжо далёка наперад. Эканамічныя раўнапраўныя партнэрскія дачыненьні зь імі з гэтай прычыны ўскладненыя. У той жа час, мы чуем за сьпінай цяжкі подых старой імпэрыі, якая ўсё яшчэ трымае нас за рукі, імкнучыся вярнуць. Мы апынуліся як бы паміж Усходам і Захадам. У гэтай сытуацыі найбольш плённым рашэньнем, на мой погляд, было б асэнсаваньне агульнасьці сваіх інтарэсаў, разуменьне сваёй ролі як стабілізуючай супрацьвагі паміж Усходам і Захадам. Пра гэта сьведчыць уся наша (дарэчы, у значнай частцы агульная) гісторыя і рэальная сытуацыя ў нашым рэгіёне Эўропы. Калі мы не пачнем рабіць крокі насустрач адзін аднаму і аб’ядноўваць намаганьні – мы ўскладнім сваё становішча. Калі, напрыклад, у Беларусі з прычыны штучна створаных умоваў адбудзецца эканамічны абвал, і наша краіна згубіць частку свайго сувэрэнітэту, вынікам гэтага будзе стварэньне тут расейскага стратэгічнага пляцдарму”.

(Калекцыя З. Пазьняка)

Рабочы момант. Зь мікрафонам Віктар Алампіеў. 1993 г.

Апошняе, як вядома, і адбылося – а ў тыя дні афіцыйная (і ня толькі афіцыйная) прэса абсьмяяла як ідэю стварэньня Садружнасьці, так і нафтавага калектара. Значна пазьней стала вядома, што спэцслужбы Расеі паставіліся да гэтага праекту вельмі сур’ёзна, паколькі ён супярэчыў таму, што Крэмль вызначае як „нацыянальныя інтарэсы Расеі” (а папросту – супярэчыў імпэрскай ідэі). Адказны за праект з украінскага боку, адзін з кіраўнікоў Народнага Руху Міхайла Байчышын бясьсьледна зьнік неўзабаве пасьля Менскай канфэрэнцыі, разам з дакумэнтамі па калектары. Пошукі яго, у тым ліку на патрабаваньне Чарнавіла, з удзелам украінскіх спэцслужбаў, не далі выніку. І толькі ў канцы 2005 году ідэя Садружнасьці пачала рэалізоўвацца на кіеўскай сустрэчы кіраўнікоў усходнеэўрапейскіх дзяржаваў.

Урад Кебіча, наадварот, усё мацней прывязваў Беларусь да расейскага прамысловага комплексу; праблемы з пастаўкай нафты, якія абвастрыліся ў канцы лета 1993 году, былі скарыстаныя афіцыйнай прапагандай для замацаваньня стэрэатыпу, што „Без России нам не прожить!”. Адсутнасьць рынкавых рэформаў у спалучэньні з намэнклятурнай прыватызацыяй спрыялі паглыбленьню эканамічнага крызысу, росту сацыяльнай напружанасьці. Менавіта ў 1993 годзе колькасьць памерлых пераўзышла колькасьць народжаных. Зь сярэдзіны 1993 году кіраўнікі буйных прадпрыемстваў, якія ўвайшлі ў так званы „Беларускі навукова-вытворчы кангрэс” (Санчукоўскі, Устымчук і інш.) пры падтрымцы Савета Міністраў распачалі кампанію за „аднаўленьне абарваных эканамічных сувязяў з Расеяй”.

МАНАПАЛІЗАЦЫЯ СМІ

Расейскі ўплыў адбываўся і праз сродкі масавай інфармацыі. На Беларусі працягвалі трансьляцыю некалькіх расейскіх тэлеканалаў,

ствараючы парадаксальнае ўспрыманьне насельніцтвам рэчаіснасьці. У Расеі ва ўладзе фармальна знаходзіліся „дэмакраты" (набліжаныя да Ельцына Чубайс, Гайдар, Шахрай, Бурбуліс, пазьней прыйшоў Нямцоў), якія энэргічна праводзілі прыватызацыю на карысьць, пераважна, „прызначаных" алігархаў, ігнаруючы інтарэсы шырокіх колаў насельніцтва Расеі. Празь некалькі гадоў шмат хто з ініцыятараў і праваднікоў той прыватызацыі абнародаваў свае шматмільённыя назапашваньні (дарэчы, ужо ў 1992 годзе Пазьняк выступіў супраць прыватызацыі „пачубайсаўску", прапанаваўшы цывілізаваны „чэскі" варыянт). Шмат хто, працягваючы лічыць Маскву „сталіцай нашай Радзімы" і ўспрымаць Беларусь з Расеяй адной дзяржавай, убачанае на маскоўскім ТВ успрымаў як падзеі, датычныя і Беларусі. Таму тэзы „дэмакраты ва ўладзе" і „дэмакраты – раскрадальнікі" прымаліся насельніцтвам як канстатацыя факту.

Беларускае тэлебачаньне і радыё праводзіла збольшага антынацыянальную, антыбеларускую палітыку, падтрымліваючы ў людзей ураженьне, што дэмакратычныя рэформы, якія нібыта адбыліся ў Беларусі – прычына іх цяжкага эканамічнага становішча. У чэрвені 1992 году Вячаслаў Кебіч заявіў, што „наступствы „перабудовы" роўныя ваенным" („Мінская праўда", 16 чэрвеня 1992 г.), у 1993-м жа годзе падобныя заявы зрабіліся звычайнымі.

Яшчэ ў канцы 1991 году на даручэньне Апазыцыі мне давялося распрацаваць канцэпцыю інфармацыйнай палітыкі, у аснове якой было разьдзяржаўленьне СМІ і стварэньне спрыяльных умоваў беларускамоўнай прэсе. Летам 1992-га, ужо як сакратар парлямэнцкай Камісіі па СМІ, я прапанаваў рэдактарам дзяржаўных выданьняў адмовіцца ад заснавальніцтва іх Саветам Міністраў і іншымі органамі, пайсьці на акцыянаваньне, аднак рэдактары палічылі за лепшае захаваць статус-кво.

Гэткая актыўнасьць, а таксама некалькі маіх размоваў з Кебічам адносна становішча ў СМІ былі ўспрынятыя прэм'ер-міністрам своеасабліва – ён падумаў, што я нечага дамагаюся асабіста для сябе. Мне прапанавалі заняць пасаду генэральнага дырэктара Белінфарму (так тады называлася БелТА); у сытуацыі, калі астатнія СМІ былі пад кіраўніцтвам адданых Кебічу асобаў і элемэнтарна блякавалі б інфармацыю, гэтая пасада ня мела ніякага істотнага значэньня, і я адмовіўся (пазьней ва ўспамінах Аляксандар Фядута апісвае, як увесну 1994 году Кебіч аддае абавязковы для выкананьня загад кіраўніку Белінфарму; безумоўна, пры такім стылі ўзаемаадносінаў прэм'ера са СМІ я б і да вясны 1994-га не дапрацаваў).

Дарэчы, гэта якраз была адна зь дзьвюх прапановаў заняць дзяржаўную пасаду з боку Кебіча прадстаўнікам Апазыцыі БНФ. Дэпутат С. Слабчанка ўзначальваў Дзяржзнак, але на патрабаваньне Пазьняка, у інтарэсах забесьпячэньня выпуску нацыянальнай валюты. Аднак ні кіраўнік Белінфарму, ні кіраўнік Дзяржзнаку не ўваходзілі ў склад ураду, так што нават гэта ня можа лічыцца прапановамі „ўвайсьці ва ўрад". Прызначэньне ж дэпутата Апазыцыі БНФ Пятра Садоўскага амбасадарам у Нямеччыне наагул рабілася Прэзыдыюмам Вярхоўнага Савета.

Да восені 1993 году працэс манапалізацыі СМІ, супраць якога актыўна выступала Апазыцыя БНФ, быў завершаны – Кебіч кантраляваў значную большасьць штодзённых газэт і цалкам тэлебачаньне і радыё. У Савеце Міністраў былі створаныя Ўпраўленьне інфармацыі на чале з В. Драгаўцом і Аддзел друку, радыё і тэлебачаньня на чале з С. Паваляевым – неканстытуцыйныя фармаваньні, якія, у абыход Міністэрства інфармацыі, кантралявалі дзяржаўныя СМІ. Меркаваньні парлямэнцкай Камісіі ў пытаньнях СМІ (пасьля сыходу І. Каратчэні на пасаду каардынатара СНД Камісіяй фактычна кіраваў А. Вярцінскі), якая заяўляла аб антыдзяржаўнасьці некаторых тэле- і радыёперадач і недапушчальнасьці манапалізацыі, цалкам ігнараваліся.

У жніўні Апазыцыя БНФ дапрацавала Канцэпцыю інфармацыйнай палітыкі, якая прадугледжвала прыняцьцё дэмакратычнага Закону аб друку, дэманапалізацыю СМІ, спрашчэньне працэдуры рэгістрацыі, прыярытэтнае разьвіцьцё цалкам беларускамоўных СМІ і інш. Гэтыя палажэньні былі пацьверджаныя ў Заяве Апазыцыі БНФ, дзе таксама прапаноўваліся і кадравыя зьмены. Нашыя прапановы былі абсьмяяныя (менавіта абсьмяя-

ныя, як раней ідэя Балта-Чарнаморскага калектара) у дзяржаўных выданьнях.

Гэтая манапалізацыя прэсы захаваецца і падчас першых прэзыдэнцкіх выбараў, а пасьля „кантрольны пакет СМІ” пяройдзе ў рукі новаабранага прэзыдэнта.

Аднак Лукашэнка на гэтай пасадзе мог і не апынуцца.

БЫКАЎ СУПРАЦЬ ЛУКАШЭНКІ

Наша Заява аб сытуацыі ў СМІ была надрукаваная ў „Народнай газэце” 2 верасьня 1993 г., а на дзень раней газэта зьмясьціла артыкул, які мог бы вызначыць гісторыю Беларусі, калі б некаторыя дэпутаты нібыта дэмакратычнай арыентацыі (В. Ганчар, Д. Булахаў, А. Лябедзька і інш.) кіраваліся інтарэсамі Беларусі, а ня ўласнымі палітычнымі амбіцыямі.

Артыкул Васіля Быкава „Каб захаваць уладу, яны здольныя аб’яднацца хоць з самім д’яблам” займаў больш як паўпаласы і быў рэакцыяй на інтэрвію дэпутата А. Лукашэнкі маскоўскай газэце „Правда”, у якім той заклікаў да аднаўленьня СССР.

Ні да гэтага, ні пасьля Быкаў не адгукаўся асобным артыкулам на нейкую канкрэтную публікацыю – несумненна, у словах Лукашэнкі ён адчуў вялізную небясьпеку, пра якую палічыў неабходным папярэдзіць нацыю.

„Народы былога Савецкага Саюза мелі нядаўна шчасьлівую магчымасьць пазнаёміцца ў „Правде” з адметным сваёй незвычайнасьцю матэрыялам, – пісаў Быкаў. – Маецца на ўвазе інтэрвію з выразна малітоўнаю назвай „Да возродится!”, арганізаванае ўласным карэспандэнтам гэтай газэты па Беларусі. Канешне, у свой час у гэтай газэце даводзілася чытаць і не такія матэрыялы (зрэшты, і ў пазьнейшы таксама), але каб з гэткай ашаламляльнай адкрытасьцю паставіцца да кволай незалежнасьці краіны, дзе нарадзіўся і жывеш, дзе будуць жыць твае дзеці, – такое трэба пашукаць у наш час сярод самай чырвона-карычневай прэсы”.

Ужо ў першых радках артыкулу Быкаў даў маральную ацэнку праціўнікам беларускай незалежнасьці, а далей выкрыў сапраўдныя інтарэсы старой і новай пракамуністычнай намэнклятуры: „Глядзіш, народ раптам паразумнее, забярэ зямлю і пачне ладзіць жыцьцё на свой лад, як спрадвеку ладзілі яго продкі і ладзяць цяпер па ўсім сьвеце – на аснове здаровага сэнсу і прыватнай уласнасьці. Значыць, спадзяванка адна: звыклы камуністычны рэжым, дзе так салодка жылося вялізнай зграі партыйна-гаспадарчых захрыбетнікаў. І цяпер, спахапіўшыся, яны пачалі адмаўляць у сувэрэннасьці краіне, у якой звыкла валадарыць. Так, цяпер кепска – і зьбядненьне, і разлад, якія яны спрабуюць сьпісаць на дэмакратаў, на славуты разрыў сувязяў, на ізаляцыянізм як палітыку нацыяналістаў. Але ўсё тое – чыста бальшавіцкая прапаганда, замяшаная на гебэльсаўскіх рэцэптах: чым болей неверагодная хлусьня, тым ахвотней у яе павераць. Дзе ў Беларусі тыя дэмакраты, пры якой служаць уладзе? Жменька дэпутатаў БНФ у Вярхоўным Савеце... Астатнія – камуністы ў сталіцы і раёнах”.

„Нацыяналізм бывае розны, – пісаў далей Быкаў, – як і яго палітычныя антыподы. Характар яго вызначаюць шмат якія элемэнты нацыянальнай сутнасьці, геапалітычнай канкрэтнасьці. Нацыяналізм датчан ці фінаў, напрыклад, зусім іншая зьява, чым арабскі нацыяналізм. Зноў жа, у пэўных абставінах нават і антыподы могуць стацца роднаснымі, калі не па форме, дык па сэнсе. Прыгадаем расейскі бальшавізм і нямецкі фашызм, гэтыя два канцы адной палкі. Беларускі нацыяналізм больш вядомы як нацыянал-дэмакратызм, ён ня супраць каго-небудзь, ён – за. Найперш за лёс свае нацыі…

Сувэрэннасьць нацыі і дзяржавы – адна з самых сьвяшчэнных даброт супольнага чалавечага існаваньня, і толькі ва ўмовах скажонай, перакуленай сьвядомасьці зьяўляецца патрэба тое даказваць. Толькі зьнешні вораг ці ўнутраны здраднік можа ў наш час выступаць супраць права народа на самавызначэньне, на самастойнасьць яго існаваньня... Нацыянальная незалежнасьць, дзяржаўная сувэрэннасьць нацый і народаў сталі адметнай вяхой напрыканцы XX стагодзьдзя. Іншая справа, як распарадзіцца той сувэрэннасьцю, як на яе аснове наладзіць эканоміку, урэгу-

ляваць прававое жыцьцё. Вядома, у нас яны ладзяцца з рук вон кепска. І тут галоўная прычына ў кіраўніцтве, ва ўладзе. Стала відавочна, што са зьменай сацыяльных адносін патрэбна і зьмена ўлады...”

Такім чынам, акрамя сьцьверджаньняў прыярытэту нацыянальнай незалежнасьці як бясспрэчнай каштоўнасьці, Быкаў адзначыў неабходнасьць палітычных пераўтварэньняў, зьмены ўлады, але пры гэтым – усім сваім артыкулам – паказаў, што Лукашэнка служыць інтарэсам той самай намэнклятуры, якая ўладарыць.

Ніхто з каманды так званых „маладых ваўкоў” (некаторыя потым будуць клясьціся на творах Быкава) не пажадаў тады прыслухацца да быкаўскіх слоў ні пра сьвятасьць сувэрэнітэту і лёсу Беларусі, ні пра самога Лукашэнку, якога яны жадалі скарыстаць як таран для таго, каб „зваліць Кебіча” і задаволіць уласныя палітычныя амбіцыі. Лёсу Беларусі ў гэтых разьліках месца не было.

І толькі дэпутаты Апазыцыі БНФ запатрабавалі ў тыя дні пазбавіць Лукашэнку дэпутацкіх паўнамоцтваў, чаму папярэднічалі і падзеі, што на пачатку восені адбыліся ў Маскве.

АПАЗЫЦЫЯ БНФ ПАТРАБУЕ ПАЗБАВІЦЬ ЛУКАШЭНКУ ДЭПУТАЦТВА

Яшчэ летам вялікая група высокапастаўленых чыноўнікаў Савета міністраў, старшыні аблвыканкамаў і некаторыя дэпутаты Вярхоўнага Савета (зрэшты, большасьць зь іх сумяшчалі свае пасады з дэпутацтвам) правялі па-за межамі Менску сход, які потым атрымаў назоў „патаемнай вячэры”. На ім было вырашана давесьці да канца працэдуру адстаўкі Шушкевіча і фарсіраваць увядзеньне прэзыдэнцкага кіраваньня пад Вячаслава Кебіча. Адным з ініцыятараў гэтага сходу і прэтэндэнтам на пасаду сьпікера быў старшыня Горадзенскага аблвыканкаму Дзмітрый Арціменя – адзін з найбольш антыдэмакратычных і антынезалежніцкіх дэпутатаў ВС зь ліку дзейнай намэнклятуры (з дэпутатамі-вэтэранамі параўнацца ў рэакцыйным маразме ня мог ніхто, але гэтыя былі пазбаўленыя рэальнай улады).

Аднак у верасьні Д. Арціменя быў забіты непадалёк ад свайго дома. Гэта было першае ў краіне забойства чыноўніка такога рангу, прычым адметна, што забойства не лічылі палітычным нават прадстаўнікі ўладаў. Пачалі абмяркоўвацца вэрсіі, зьвязаныя зь бізнэсовымі праектамі, да якіх меў дачыненьне Арціменя. Сьледзтва вялося ў таямніцы, у прэсу выплывала няшмат, аднак мы, дэпутаты, ведалі, што ў сэйфе Арціменi былі знойдзеныя 30 тысяч даляраў – астранамічныя па тым часе грошы (месячная зарплата Шушкевіча і таго ж Арціменi была значна меншая за 100 даляраў; трохпакаёвая кватэра ў цэнтры Менску каштавала 3–4 тысячы).

У гэтыя ж дні, выступаючы на Гомельшчыне, В. Кебіч заявіў, што лічыць сваёй памылкай удзел у падпісаньні Віскулёўскіх пагадненьняў аб дэнансацыі Саюзнай дамовы. Гэта была адкрытая заява супраць беларускай дзяржаўнасьці. Кебіч таксама зрабіў некалькі закідаў у бок Шушкевіча. Супрацьстаяньне паміж Шушкевічам і Кебічам напрыканцы верасьня набыло адкрыта канфрантацыйны характар.

Аднак праціўнікі Шушкевіча меркавалі, што ў сьпікера ёсьць моцная падтрымка Ельцына, зь якім у Шушкевіча, як лічылася, добрыя асабістыя адносіны. Але ў канцы верасьня і сам Ельцын апынуўся ў крытычным становішчы.

Палітычныя апанэнты расейскага прэзыдэнта Ельцына на чале зь віцэ-прэзыдэнтам Руцкім і сьпікерам Вярхоўнага Савета Хасбулатавым паспрабавалі правесьці рэстаўрацыю, заявілі пра імпічмэнт Ельцыну і ўчынілі тое, што Быкаў назваў „мяцежом”. У выніку супрацьстаяньня (штурму будынку парлямэнту войскамі, перастрэлкі ля тэлецэнтру) у Маскве 3–4 кастрычніка былі забітыя некалькі дзесяткаў (паводле іншых зьвестак – некалькі соцень) чалавек. У беларускай незалежнай прэсе прайшла інфармацыя, што пасьля провалу путчу баевікі хаваюцца на тэрыторыі Беларусі. Але яшчэ да таго, як мяцеж быў падаўлены, у Маскву зь Менску накіравалася дэлегацыя дэпутатаў Вярхоўнага Савета і высокапастаўленых чыноўнікаў Саўміну для „ўсталяваньня кан-

Пяць гадоў БНФ. 19.X.1993 г. Сядзіба БНФ. На здымку: Яўген Кулік, Алесь Лукашук, Зянон Пазьняк, Анатоль Грыцкевіч, Мікола Купава, Васіль Быкаў, Алег Трусаў.

тактаў" з групай Руцкога–Хасбулатава (а фактычна, іх падтрымкі).

5 кастрычніка дэпутаты Апазыцыі БНФ прынялі Зварот, у якім канстатавалі, што, „грамадзтва Беларусі стала сьведкам здрады Радзіме часткі дэпутатаў пракамуністычнай большасьці Вярхоўнага Савета... пры спагадных адносінах пэўных структураў і асобаў ураду Беларусі (Г. Данілава, С. Гайдукевіча, В. Паўлава і інш.). Мы, дэпутаты Апазыцыі БНФ, настойваем на тэрміновым скліканьні нечарговай сэсіі Вярхоўнага Савета Беларусі. Мы патрабуем ад Савета Міністраў Беларусі тэрміновых захадаў. Менавіта: забясьпечыць бясьпеку тэрыторыі Рэспублікі Беларусь ад пранікненьня злачынных груповак і асобаў пасьля разгрому фашысцка-камуністычнага мяцежа ў Расеі; тэрмінова ўвесьці дакумэнтальны і мытны кантроль на межах Беларусі з Расеяй. А ў бліжэйшы час разгледзець пытаньне аб увядзеньні візавага рэжыму; забараніць дзейнасьць камуністычных і праімпэрскіх партыяў і арганізацыяў (ПКБ–КПБ–КПСС, ДСПС, Саюз афіцэраў, Славянскі Сабор „Белая Русь")... Мы зьвяртаемся да Генэральнага пракурора Беларусі сп. Шаладонава з патрабаваньнем прыступіць да расьсьледаваньня антыдзяржаўнай дзейнасьці гэтых арганізацыяў... Мы лічым неабходным паставіць пытаньне перад Вярхоўным Саветам аб пазбаўленьні дэпутацкіх паўномоцтваў народных дэпутатаў Беларусі Генадзя Казлова, Мікалая Скарыніна, Аляксандра Лукашэнкі, Івана Трусава, Мікалая Грынёва, якія выступілі супраць незалежнасьці Беларусі... Мы патрабуем неадкладна спыніць распаўсюджваньне на Беларусі расейскіх камуністычных і фашыстоўскіх газэт...". Зварот падпісалі 24 дэпутаты Апазыцыі БНФ на чале з З. Пазьняком плюс член дэпутацкай групы „Згода" В. Даўгалёў (пазьней, пры Лукашэнку – кіраўнік Берасьцейшчыны, віцэпрэм'ер і амбасадар у Расеі).

Калі б гэты зварот быў успрыняты іншымі дэпутатамі – Лукашэнка быў бы пазбаўлены дэпутацкіх паўнамоцтваў, не было б праз два месяцы „антыкарупцыйнага" дакладу і, адпаведна, празь дзевяць месяцаў – ягонага прэзыдэнцтва.